

Avdelningen för juridik
Mia Hemmestad

Försvarsdepartementet

10333 STOCKHOLM

Avtal om försvarssamarbete med Amerikas förenta stater (Ds 2024:2)

Sammanfattning

- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) konstaterar att den remitterade departementsskrivelsen (nedan kallad promemorian) avhandlar flera viktiga frågor som i huvudsak ligger utanför kommuners och regioners ansvarsområden och har inga synpunkter på de aktuella förslagen.
- Ett ökat antal personer som vistas på de överenskomna anläggningarna och områdena kan, enligt SKR, komma att få påverkan på den aktuella kommunen och regionen samt dess medlemmar.
- Det är enligt SKR viktigt att klargöra vilka förväntningar som den svenska Natoanslutningen och DCA-avtalet ställer på kommuner och regioner att tillhandahålla välfärdstjänster till militär och civil personal från andra Natoländer och deras anhöriga samt hur dessa tjänster ska finansieras.
- SKR anser att det behöver förtydligas vilket ansvar socialnämnden har för de amerikanska styrkornas medlemmar och deras anhöriga, särskilt barn. SKR efterfrågar även en barnkonsekvensanalys.
- Det finns även, enligt SKR, behov av klargöranden gällande vissa frågor inom hälso- och sjukvården, exempelvis i fråga om medicinskt ansvar, finansiering, patientavgifter och informationsöverföring.
- SKR efterfrågar en konsekvensbeskrivning i förhållande till den kommunala räddningstjänsten. Denna verksamhet behöver få ökad kunskap om hanteringen av olyckor inom de amerikanska styrkornas områden, stöd från staten samt hjälp med att etablera relationer med de utsända styrkorna.
- Det behöver enligt SKR säkerställas att den som ansvarar för avfallshanteringen inom kommunen får relevant information om det ökade antalet personer på de överenskomna anläggningarna och områdena för att kunna uppfylla sitt ansvar.

Sveriges Kommuner och Regioners synpunkter

Allmänna synpunkter

SKR konstaterar att promemorian avhandlar flera viktiga frågor som huvudsakligen ligger utanför kommuners och regioners ansvarsområden och har inga synpunkter på de aktuella förslagen.

En konsekvens av DCA-avtalet är att medlemmar av amerikanska styrkor, anhöriga samt leverantörer kan komma att vistas och stationeras i Sverige. Det framgår inte närmare av promemorian under hur långa tidsperioder eller hur många personer det kan bli fråga om. SKR ställer sig bakom de principer som styr såväl DCA-avtalet som andra liknande statusavtal och som även uttrycks i promemorian, det vill säga att de utsända styrkorna och deras stödfunktioner som utgångspunkt inte är att se som en del av värdlandet och att de bedriver och förvaltar egen militär serviceverksamhet som ska tillgodose de utsända styrkornas behov.

Även om det är troligt att vistelsen i hög grad kopplas till de överenskomna anläggningarna och områdena har SKR svårt att se att de amerikanska styrkorna samt deras anhöriga kommer att leva i ett helt slutet system isolerat från övriga delar av samhället. Det framstår tvärtom som rimligt att den aktuella gruppen kommer att interagera med och ta del av det omgivande svenska samhället på olika sätt både i och utanför tjänsten. Som framgår av promemorian är avtalet tillämpligt varje gång som amerikanska styrkor befinner sig i Sverige och gäller även när närvaron inte är kopplad till aktiviteter vid de överenskomna anläggningarna och områdena (se s. 99).

Att amerikanska styrkor bygger upp en militär verksamhet med tillhörande serviceverksamhet samt vistas i en kommun och region kan få påverkan på såväl kommunen och regionen som dess invånare. Som SKR framhöll i yttrandet över delbetänkandet Sveriges tillträde till vissa Natoavtal (Ds 2023:22), är det viktigt att klargöra vilka förväntningar som den svenska Natoanslutningen ställer på kommuner och regioner att tillhandahålla välfärdstjänster till militär och civil personal från andra Natoländer och deras anhöriga samt hur dessa tjänster ska finansieras. Samma sak gäller för DCA-avtalet, som preciserar vad som gäller för amerikanska styrkor och deras anhöriga samt leverantörer som vistas i Sverige. Om kommuners och regioners kostnader ökar till följd av Natoanslutningen och DCA-avtalet, måste de ersättas av staten i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen.

I det följande vill SKR uppmärksamma vissa behov av förtydliganden gällande kommuners och regioners ansvar för den aktuella gruppen samt möjliga konsekvenser av DCA-avtalet för förbundets medlemmar inom vissa särskilda områden.

Socialtjänst

SKR konstaterar att kommunen, inom ramen för socialtjänstlagen (SoL), har det yttersta ansvaret för att alla personer som vistas i kommunen får stöd och hjälp (2 kap. 1 § SoL). Vad detta ansvar innebär gentemot de amerikanska styrkornas personal samt anhöriga behöver enligt SKR klargöras.

Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för barn och av promemorian följer att barn kan komma att vistas i Sverige som anhöriga. SKR efterfrågar en barnkonsekvensanalys i promemorian. Det finns enligt SKR behov av klargöranden avseende socialnämndens ansvar gentemot dessa barn utifrån såväl socialtjänstlagen som lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Vad som avses med begreppet *frihetsberövande* enligt artikel 13 i DCA-avtalet kan särskilt behöva klargöras i förhållande till omhändertaganden enligt LVU (jfr Socialstyrelsens publikation *LVU, Handbok för socialtjänsten*, s. 185). SKR anser vidare att det behöver tydliggöras huruvida de barn som är anhöriga befinner sig inom Sveriges eller USA:s jurisdiktion i den mening som avses i artikel 2 i FN:s konvention om barnets rättigheter.

Hälso- och sjukvård

Som SKR framhöll i yttrandet över Ds 2023:22 är det rimligt att utländsk militär sjukvårdspersonal ges möjlighet att utöva hälso- och sjukvård och tandvård i Sverige på den egna styrkan och även medföra för detta ändamål nödvändiga läkemedel och andra produkter. Av kapacitetsskäl är det även önskvärt att den svenska hälso- och sjukvården samt tandvården avlastas.

Samarbetet med USA måste dock ta höjd för att amerikansk militär och civil personal, trots tillgång till egen vårdpersonal, kan komma att hamna i situationer, exempelvis på fritiden, där de kan behöva få vård av svenska vårdgivare och hämta ut receptbelagda läkemedel på svenskt apotek. På motsvarande sätt kan det uppstå situationer, till exempel olyckor i samband med militärövningar, där det av olika anledningar faller sig naturligt att amerikansk militär sjukvårdspersonal ger vård till både svensk och annan militär styrka samt civila personer som inte tillhör DCA-avtalets målgrupp. Det måste, enligt SKR:s uppfattning, klargöras vad som gäller i sådana situationer beträffande medicinskt ansvar, finansiering, patientavgifter, journalföring, informationsöverföring, hantering av blod och blodprodukter, vårdskador osv.

SKR noterar också att DCA-avtalet aktualiserar flera frågor som SKR tog upp redan i yttrandet över Ds 2023:22 och som fortfarande förefaller obesvarade, exempelvis hur regionerna och kommunerna ska ersättas av staten eller sändande land för sina kostnader för vård till berörd personkrets från andra Natoländer. Vidare behöver det klargöras vilka intyg som berörda personer ska uppvisa för vårdgivarna för att få tillgång till subventionerad vård och vilken patientavgift som ska tillämpas.

De nyssnämnda frågorna tas upp i detta sammanhang eftersom SKR anser att det är önskvärt med enhetliga regler vad gäller militära och civila Natostyrkors och deras anhörigas möjligheter att få subventionerad vård i Sverige.

Kommunal räddningstjänst

SKR efterfrågar en beskrivning av konsekvenserna för kommunens organisation för räddningstjänst till följd av DCA-avtalet. Om det sker olyckor inom de överenskomna anläggningarna eller när medlemmar från amerikanska styrkor är verksamma på andra platser i Sverige är det troligt att de aktuella styrkorna önskar och är i behov av hjälp från den kommunala räddningstjänsten. De amerikanska styrkorna kan även bedriva verksamhet och hantera ämnen som kan generera risker utanför de överenskomna anläggningarna och områdena, som kommunens organisation för räddningstjänst behöver hantera. För att kunna bedriva effektiva räddningsinsatser är det angeläget att ha etablerade relationer med de utsända styrkornas personal innan olyckor inträffar. Det underlättar även att ha kännedom om anläggningarnas utformning och aktuella risker.

För att ge kommunala räddningstjänstorganisationer goda förutsättningar att genomföra insatser relaterade till de amerikanska styrkorna i Sverige är det angeläget att kommunerna ges ökad kunskap om hanteringen av olyckor inom de överenskomna anläggningarna och områdena, stöd från staten samt hjälp med att etablera relationer med de utsända styrkorna.

Hantering av avfall

Ett ökat antal personer som bor och vistas på de överenskomna anläggningarna och områdena kommer enligt SKR att generera ökade avfallsmängder. SKR gör bedömningen att en stor del av det avfall som uppkommer inom dessa områden är kommunalt avfall där kommunen har ensamrätt på hanteringen. Det behöver säkerställas att den som ansvarar för avfallshanteringen inom kommunen får relevant information om ett ökat antal personer på anläggningarna för att kunna uppfylla sitt ansvar.

Sveriges Kommuner och Regioner

Palle Lundberg
Verkställande direktör

Sara Catoni
Avdelningschef